

## Advies Archeologische Monumentenzorg 2020-nr. 88

### Beoordeling van een archeologisch rapport

**Bevoegd gezag:** Gemeente Gemert-Bakel  
Dhr. R. Oude Griep  
Postbus 10.000  
5420 DA Gemert

**Datum:** 20-4-2020

**Locatie:** 'Achter de Berke' te Milheeze

**Project:** *Archeologisch proefsleuvenonderzoek ten behoeve van de herbestemming van plangebied Achter de Berke te Milheeze, gemeente Gemert-Bakel. Een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (= Vestigia rapport V1902), auteurs: R.M. Brouwer, J.P. Flamman J. Kerpentier-McDonald en F.P.J. van Puijenbroek, concept 6 april 2020*

**Van:** Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)  
Postbus 8035, 5601 KA Eindhoven  
Wal 28, Eindhoven  
Mevr. drs. Ria Berkvens  
Tel. 088-3690638  
E-mail: [R.Berkvens@odzob.nl](mailto:R.Berkvens@odzob.nl)

#### Inleiding

Vestigia *Archeologie en Bouwhistorie* heeft in opdracht van B.V. Exploitatiemaatschappij 'De Peelhorst' een proefsleuvenonderzoek verricht voor een deel van het plangebied 'Achter de Berke'/Bakelse Plassen. De aanleiding daartoe is de voorgenomen natuurbestemming waarbij tijdens de herbestemming ook de ontgronding van het gebied plaats vindt. Eerder is voor het onderzoeksgebied een archeologisch bureauonderzoek door Hazenberg Archeologie verricht. De voornaamste uitkomst was het advies om in de zones met een hoge archeologische verwachting verkennende boringen te zetten om de mate van intactheid van de bodem vast te stellen. Dit onderzoek is vervolgens gedaan door Econsultancy B.V. Op basis van het verkennend booronderzoek is een zone aangewezen waarbinnen een aanvullend onderzoek noodzakelijk is middels een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven; het onderzoeksgebied betreft een gebied met een oppervlakte van ca 6,93 ha waarbinnen het proefsleuvenonderzoek een oppervlakte van ca 7.000 m<sup>2</sup> beslaat.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven is om vast te stellen of er een betekenisvolle archeologische vindplaats aanwezig is, en waar mogelijk het bepalen van de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van aangetroffen archeologische waarden aan de hand van de aard, ouderdom, omvang en conservering.

#### Samenvatting van het rapport

Onderzoekskader RO: Omgevingsvergunning
Grootte plangebied: 6,93 ha
Onderzoekperiode: 2 t/m 6 december 2019
Opdrachtgever: B.V. Exploitatiemaatschappij 'De Peelhorst'
Opdrachtnemer: Vestigia <i>Archeologie en Bouwhistorie</i>

Conform het PvE<sup>1</sup> is het veldwerk in twee fases opgedeeld, waarbij fase 2 alleen dient te worden uitgevoerd wanneer op basis van de resultaten van fase 1 het verwachtingsmodel niet gemotiveerd naar beneden kan worden vastgesteld. Er zijn in totaal 14 proefsleuven aangelegd. De proefsleuven zijn conform het oorspronkelijk puttenplan aangelegd. Proefsleuf 38 is aan de noordzijde enkele meters ingekort, zodat de toegang tot de naast liggende akker niet werd belemmerd. Daarnaast is in het noordelijk deel de aanwezigheid van een mogelijke landweer onderzocht door middel van de aanleg van proefsleuf 50. Er is in totaal een oppervlakte van 3909 m<sup>2</sup> onderzocht. Dit betreft circa 5,15 % van het gehele plangebied, waarbij de extra sleuf proefsleuf 50 in het noordelijk deel van het plangebied buiten beschouwing is gelaten.

Binnen het plangebied lag tijdens het Saalien een vlechtend rivierenstelsel van de Maas, met bijbehorende fluvioperiglaciale afzettingen tot gevolg. De top van deze afzettingen bestaat uit verspoeld dekzand. In de top van het verspoelde dekzand heeft een veenpakket zich kunnen vestigen. In de moderne tijd is het veenpakket vermengd met humeus ophogingszand. Vanwege de aanwezigheid van veen kan worden gesteld dat het plangebied relatief laag in het landschap lag. Ondanks het dikke pakket humeuze grond is er geen sprake van de aanwezigheid van een esdek. Een esdek kenmerkt zich door een ophoging over een langdurige periode waarbij het toegevoegde zand een bijeffect was van de bemesting door middel van plaggen. Op kaartmateriaal van 1794 staat het plangebied als woeste grond aangegeven. Op de kadastrale kaart van 1811-1832 is het terrein geperceleerd en in gebruik als weiland. Vanaf de 19e eeuw nam het gebruik van plaggenbemesting juist af. Daarnaast is er aan de onderkant van het humeuze zand een verstoringslaag die machinaal moet zijn geproduceerd. Dit doet vermoeden dat er binnen het plangebied een ophoging heeft plaatsgevonden met humeus zand om de bodem geschikt te maken voor de teelt van gewassen. Deze ophoging zal hebben plaatsgevonden in de moderne tijd met moderne apparatuur.

In totaal zijn er 170 spoornummers uitgedeeld. Er zijn buiten de sloten en greppels die kunnen worden toegewezen aan 19e- en 20e eeuwse percelering en weg geen structuren herkend. Er zijn 80 spoornummers uitgedeeld aan potentieel archeologische sporen. Na couperen is een deel hiervan afgevallen als recente of natuurlijke verstoring. Uiteindelijk zijn er 3 paalkuilen, 3 kuilen en 34 greppels of sloten overgebleven. Er is bij het onderzoek vondstmateriaal verzameld. Het betreft één fragment onbewerkt natuursteen en 5 fragmenten aardewerk. De fragmenten aardewerk zijn afkomstig uit de recente bouwvoor en uit twee greppels. De fragmenten dateren uit de late 18e tot 20e eeuw.

Op basis van het vooronderzoek werden binnen het plangebied, met name ter hoogte van proefsleuf 50, de resten van een landweer verwacht. Hierbij werd gedacht aan een dubbele greppel met daartussen de resten van een wal. De landweer zou dan in de loop van de Nieuwe Tijd onderdeel zijn gaan uitmaken van de percelering van het terrein. Weliswaar zijn er binnen het plangebied diverse greppels dan wel sloten gedocumenteerd, maar geen daarvan kan met zekerheid aan een landweer worden gekoppeld. Ook zijn er geen resten van een wal waargenomen. Alleen de resten van de Esperloop, die westelijk van het plangebied tussen twee landweren was gelegen, is wel in proefsleuf 7 aangetroffen en als S3 gedocumenteerd. Verspreid over de proefsleuven zijn verder diverse archeologische sporen aangetroffen. De (paal)kuilen zijn of recent, of mogelijk natuurlijk van aard. Ze liggen verspreid over het plangebied en vormen geen structuur. Ook is er geen vondstmateriaal uit afkomstig. Daarnaast zijn er greppels dan wel sloten gedocumenteerd. Met uitzondering van de greppels/sloten S19, S32, S70, S77 en S78 is het merendeel van de greppels te herleiden tot percelering uit de 19e tot 20e eeuw. Op basis van de vulling en de scherpe contouren in het vlak dateren ook de op historische kaarten niet aanwezige greppels en sloten waarschijnlijk uit de 19e of 20e eeuw. Uit S70 is bovendien een fragment aardewerk afkomstig dat uit de late 18e of 19e eeuw dateert. De greppels S6 en S7 kunnen op basis van historisch kaartmateriaal worden herleid tot een weggetje dat hier vanaf de 19e eeuw tot de jaren '70 van de 20e eeuw vanuit het zuiden naar Esperloop liep.

Er is binnen het plangebied geen archeologische vindplaats aanwezig. Het plangebied was een lager gelegen deel in het landschap, waarbij er lokaal sprake was van veenvorming en de locatie niet aantrekkelijk was voor bewoning. Pas in de late 18e, dan wel 19e eeuw is men met de ontginning van

---

<sup>1</sup> Programma van Eisen Proefsleuvenonderzoek Achter de Berke te Milheeze, gemeente Gemert-Bakel (Hazenberg Archeologie), auteur Tom Hazenberg, 2019.

het gebied begonnen. De bodem is in de 20e eeuw opgehoogd met een humeuze laag, waarbij de top van de natuurlijke ondergrond in het kader van moderne grondverbetering is verstoord. Op basis hiervan kan gecombineerd met de tijdens het huidige onderzoek afwezigheid van archeologische sporen en vondsten ouder dan de late 18e eeuw de archeologische verwachting voor het plangebied worden bijgesteld naar laag. Vestigia adviseert geen vervolgonderzoek op grond waarvan ook fase 2 van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven kan komen te vervallen.

### **Beoordeling**

Het rapport is goed leesbaar en het kaartmateriaal is van prima kwaliteit. Het rapport voldoet dan ook aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Wij kunnen ons vinden in de conclusies en de aanbeveling geen archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren.

We hebben slechts enkele opmerkingen op het conceptrapport:

- Onder projectgegevens: uitvoering in 2019 in plaats van 2020.
- P. 12 midden: de kaart van Pieck dateert niet van 1641 maar 1841.
- Afb. 9: Dit betreft L van der Voordt - Pieck, 1842: Kaart der provincie Noord Brabant, bestaande uit 12 bladen met verzamelingskaart, volgens de opmetingen van het kadaster.
- Kaart 2: graag ook het onderzoeksgebied (contour) opnemen. Idem voor kaart 3.
- Kaart 3: Graag ook de nummers van de proefsleuven toevoegen.

### **Selectiebesluit**

Op voorwaarde dat bovengenoemd commentaar wordt verwerkt in de definitieve versie gaan we akkoord met het voorliggende rapport. Dit verslag maakt duidelijk dat het onderzoeksgebied naar alle waarschijnlijkheid geen behoudenswaardige archeologische resten herbergt. Vanwege deze lage archeologische verwachting luidt ons advies af te zien van verder archeologisch vervolgonderzoek.

De aanwezigheid van archeologische resten kan nooit geheel worden uitgesloten op basis van het uitgevoerde onderzoek. Indien tijdens de werkzaamheden toch monumenten (archeologische resten), als bedoeld in artikel 1 van de Monumentenwet 1988 worden gevonden, bent u op grond van de Monumentenwet 1988 verplicht om deze (toevals)vondst te melden aan de gemeente Gemert-Bakel en de Minister van OCW (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De Minister is bevoegd om naar aanleiding van deze melding aanwijzingen te geven met betrekking tot de uitvoering van het werk.